

PIMPELMEZENTROUW IN FOURAGEERGROEPEN

analyse van hervangsten

René Wanders

Jonge en oude pimpelmezen verlaten spoedig na het uitvliegen van de jongen samen het gebied, waar de familie is grootgebracht en gaan eerst in familieverband, maar later samen met andere mezenfamilies, ook van andere soorten, zoals kool-, zwarte- en staartmezen, op zwerftocht. Zo ontstaan uit deze gegroepeerde families langzamerhand de gemengde mezen groepen, die in najaar en winter door bos en duin trekken. In de zomer - tijdens de rui - slapen de mezen uit één groep ook nog dikwijls vlak bij elkaar en hebben dan nog niet ieder een eigen slaaphoekje of plek uitgezocht. Na de rui selekteren ze dan spoedig al wel een slaapplek, terwijl de oude mezen weer tijdelijk territoriaal gedrag vertonen en hun oude territorium opnieuw verdedigen. Sommige mezensoorten, zoals bijvoorbeeld de glanskopmees, maar ook oudere koolmezen blijven daarna gedurende de verdere winter of een deel van die winter trouw aan hun territorium.

Pimpelmezen worden echter in herfst en vroege winter echte zwervers. Wanneer ze na de solitaire overnachting wakker worden, vormen ze opnieuw een groep en trekken daarin de rest van de dag rond op zoek naar voedsel. Tegen het vallen van de avond verlaten ze dan weer één voor één de groep en gaan naar hun slaapplekje. Zo ongeveer vanaf Kerstmis als de dagen beginnen te lengen, vormen steeds meer pimpelmezen paartjes en worden territoriaal, zeker tijdens zachtere periodes. De mezen verlaten dan paarsgewijs de groep, het mannetje begeleidt het vrouwtje naar de nestholte en zoekt pas daarna zelf zijn slaapplekje op.

In de duinen van Meijndel worden al vroeg in de herfst de besdragende struiken van de duindoorns frequent bezocht door pimpelmezen. Ze hakken de bessen open en eten de zaden eruit, waarbij ze ook enig vruchtvlees consumeren. Fouragerende groepen bezoeken daarom regelmatig duindoornstruwelen en wanneer daarin mistnetten worden geplaatst worden zeer regelmatig pimpelmezen gevangen en ook weer teruggevangen, dikwijls samen met koolmezen of staartmezen. Tijdens een van onze grote mezenvangdagen in 1993 viel het me ineens op, dat we twee pimpelmezen en een koolmees vingen, die we al eens eerder samen hadden gevangen. Het leek de moeite waard, om eens uit te zoeken aan de hand van al onze eigen terugmeldingen of zo iets vaker voorkomt.

De vinkenbaan van Meijndel, waar we de meeste pimpelmezen vangen, wordt in de late zomer en het najaar, drie tot vier maal per week, afhankelijk van het weer voorzien van mistnetten. Het gebied is vrij open en deels begroeid met riet, meidoorns, besdragende en niet besdragende duindoorns. In de zomer zoeken de pimpelmezen vooral voedsel in het riet, later vooral in de duindoorns. De vangperiode duurde van 1 augustus tot 1 december 1993, dus nog vóór de eerste jonge pimpelmezen paren vormen. In die tijd werden 204 eerstejaars pimpelmezen gevangen en werden hiervan 141 terugmeldingen geregistreerd betrekking hebbend op 45 individuen. Van die 45 individuen ving we er 19 samen met één of meer soortgenoten terug, die we al eens eerder samen hadden gevangen, zoals tabel 1 laat zien.

Tabel 1 *Gezamenlijke vangsten en hervangsten van pimpelmezen te Meijndel in nazomer en herfst van 1993 (vangperiode 1 augustus tot 1 december).*

samengevangen pimpelmezen			
eerste vangdatum	datum hervangst	gepasseerd aantal dagen	aantal individuen
18 sep	19 nov	62	2
15 okt	22 okt	7	2 *
15 okt	29 okt	14	2
15 okt	22 nov	38	2
16 okt	22 okt	6	3 #
16 okt	31 okt	15	3
23 okt	31 okt	8	2
29 okt	31 okt	2	2
12 nov	19 nov	7	2
19 nov	22 nov	3	2

* ook één koolmees werd samen met deze pimpelmezen opnieuw gevangen.

deze pimpelmezen werden ook weer samen gevangen op 31-10

Nu is de kans om twee pimpelmezen samen weer terug te vangen uiterst klein en als ze dan toch relatief vaak samen worden gemeld, kan zo'n verschijnsel geen

toeval zijn. Er moet binnen de voedselzoekende pimpelmezen een sociale band bestaan. Er zijn veel verklaringen te bedenken waaruit deze band kan bestaan of hoe deze kan ontstaan, maar een paar wil ik hier speciaal noemen. Ten eerste kan een reeds vroeg ontluikende liefde natuurlijk al zorgen dat bepaalde pimpelmezen steeds bij elkaar willen zijn en blijven. Daarnaast kan het heel goed mogelijk zijn, dat de onderlinge familieband nog lang blijft bestaan. Ook kan het zo zijn, dat de mezen die wij steeds samen vangen dicht bij elkaar in de buurt een slaapplek hebben, zodat ze 's-morgens weer haast als vanzelf in dezelfde groep terecht komen wanneer ze elkaar opzoeken om samen het duin af te stropen.

Het aantal individuen waarop onze gezamenlijke hervingsten betrekking hebben is steeds laag vergeleken met de omvang van een mezen groep (vaak tientallen individuen in een groep). Dit komt o.a. doordat we geen hele groepen vingen, maar kan ook veroorzaakt zijn door sterfte in de periode tussen de vangsten. Wellicht bestaat er tussen veel meer individuen "groepstrouw" dan wij met onze mistnetvangsten kunnen vaststellen.

Te Meijndel zijn ook in de broedtijd jonge pimpelmezen geringd, waarvan soms de ouders bekend zijn. Helaas ontbreken deze vogels vrijwel in onze najaarsvangsten: slechts één lokaal jong kwam voor in onze groep gezamenlijke hervingsten, hij was vergezeld van een jong van onbekende origine.

Hoe het ook zij, een mezen groep lijkt niet zomaar een ongeorganiseerde bende die op toevallige wijze ontstaat, maar een samenstelling van vogels met min of meer een hechte band, hetzij aan elkaar, zoals bij o.a. jonge en oude pimpelmezen en staartmezen, hetzij aan een plaatselijk territorium, in het geval van bv. oude koolmezen en glanskopmezen.

adres: R. Wanders, Boekhorstlaan 9, 2215 AX VOORHOUT

